

Date: 21st June-2025

TANQIDIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHDA TANQIDIY PEDAGOGIKANING O‘RNI

Ikromova Sitora Akbarovna
Osiyo xalqaro universiteti dotsenti

Annotatsiya: Mazkur maqolada tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishda tanqidiy pedagogikaning o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Tanqidiy pedagogika nafaqat bilim berish, balki talabaning mustaqil, tahliliy va ijtimoiy faollikka yo‘naltirilgan fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: tanqidiy fikrlash, tanqidiy pedagogika, refleksiya, ta‘lim jarayoni, ijtimoiy ong, tahliliy yondashuv

Kirish

Zamonaviy ta‘lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri bu – o‘quvchilarda tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishdir. Global axborot oqimi sharoitida insondan shunchaki bilim emas, balki tahlil qilish, tanqidiy yondashish, fikr yuritish va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlari talab qilinmoqda. Shu nuqtayi nazardan, tanqidiy pedagogika ta‘limda yangicha yondashuv sifatida katta ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada tanqidiy pedagogikaning nazariy asoslari hamda uning tanqidiy fikrlashni rivojlantirishdagi amaliy o‘rni ko‘rib chiqiladi.

Asosiy qism

Tanqidiy pedagogikaning mohiyati

Tanqidiy pedagogika – bu talaba/yoshlarga faqat tayyor bilimlarni berish emas, balki ularni mavjud ijtimoiy muammolarni tushunishga, muhokama qilishga va o‘zgartirishga yo‘naltiruvchi ta‘lim yo‘nalishidir. Braziliyalik pedagog Paulo Freire bu yondashuvning asoschilaridan biri bo‘lib, uning fikricha, o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi munosabat hamkorlik asosida bo‘lishi kerak.

Tanqidiy fikrlash va ta‘lim

Tanqidiy fikrlash – bu axborotni tahlil qilish, baholash, solishtirish, asosli xulosalar chiqarish va shubha qilish orqali fikrlash jarayonidir. Tanqidiy pedagogika aynan mana shu jihatlarni rag‘batlantiradi. Dars jarayonida muammoli savollar, ochiq muhokamalar, jamoaviy ishlar orqali o‘quvchining faolligi ortadi.

Tanqidiy pedagogikaning o‘qitish metodlari

Tanqidiy pedagogikada quyidagi metodlar keng qo‘llaniladi:

- **Muammoli o‘qitish** (problema asosida o‘rgatish);
- **Dialogik yondashuv** (o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasida fikr almashish);
- **Reflektiv savollar** (o‘z fikrini tahlil qilishga undovchi savollar);
- **Ijtimoiy-adolatga yo‘naltirilgan tahlil** (ijtimoiy tengsizlik va adolatsizlikni tahlil qilish).

Date: 21st June-2025

Bu metodlar orqali o'quvchilar mavzuni chuqurroq anglaydi, o'z qarashlarini himoya qilishni o'rganadi, shuningdek, boshqa nuqtayi nazarlarni tushunishga harakat qiladi.

Tanqidiy fikrlashni shakllantirishdagi muammolar

Amaliyotda tanqidiy pedagogikani tatbiq etishda bir qator to'siqlar mavjud. Jumladan, an'anaviy "o'qituvchi markazli" yondashuvdan voz kechish qiyin kechadi, metodik materiallarning yetishmasligi va o'qituvchilarning bu boradagi tayyorgarlik darajasi yetarli emas. Bularni bartaraf etish uchun o'qituvchilarni qayta tayyorlash va innovatsion metodlarni keng joriy qilish zarur.

Xulosa

Tanqidiy pedagogika – tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning samarali yo'nalishlaridan biri bo'lib, u o'quvchilarning ijtimoiy faolligini oshiradi, mustaqil fikrlashga o'rgatadi va jamiyatdagi dolzarb masalalarga befarq bo'lmaslikni shakllantiradi. Ushbu pedagogik yondashuvni amaliyotda qo'llash orqali nafaqat bilimli, balki ongli, mas'uliyatli va faol fuqaroni tarbiyalash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ravshanovich, A. O. HISSIY ZO 'RIQISHLAR VA OBSESSİYALARDAN XALOS BO 'LISH USULLARI VA TAVSIYALAR. *ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ ТАДҚИҚОТЛАР: ДАВРИЙ АНЖУМАНЛАР: 10-ҚИСМ*, 87.
2. Ravshanovich, A. O. (2024). O 'RTA OSIYO MUTAFAKKIRLARINING TIBBIYOT VA PSIXOLOGIYA SOHASIDAGI NAZARIYALARI. *SCIENTIFIC ASPECTS AND TRENDS IN THE FIELD OF SCIENTIFIC RESEARCH*, 3(28), 85-91.
3. Sattorovich, E. Z. (2024). O 'SMIRLARDA SUITSIDIAL HOLATLARNI KELTIRIB CHIQRUVCHI IJTIMOY-PSIXOLOGIK OMILLAR. *PEDAGOG*, 7(5), 31-37.
4. Sattorovich, E. Z. (2024). SUD PSIXOLOGIK EKSPERTIZASI TARIXI RIVOJLANISH JARAYONI BOSQICHLARI. *PEDAGOG*, 7(4), 306-313.
5. Hikmatovna, M. N. (2023). Tarbiyaning Maqsad Va Vazifalari. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(9), 386-388.
6. Mahmudova, N. H. (2023). Influence of family environment on personal socialization. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(10), 440-446.
7. Hojiyeva Nasiba Bahodirovna. (2024). Ta'lim jarayonida boshlang'ich sinflarda texnologiya fanini o'qitish muammosining yoritilish mazmuni. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 2(1), 200–206.
8. Hojiyeva Nasiba Bahodirovna. (2024). THE SIGNIFICANCE OF EDUCATIONAL TRAINING IN PRIMARY CLASSES. *МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА*, 2(2), 439–447.
9. Jo'Rayeva, D. O. (2024). EDUCATIONAL VIEWS OF PEDAGOGUES TOWARDS THE ENVIRONMENT. *Экономика и социум*, (4-1 (119)), 194-197.

Date: 21st June-2025

10. Oktamovna, J. R. D. (2025). BO 'LAJAK TARBIYACHILAR VA PEDAGOGLARNING RAQAMLI KOMPETENSIYALARINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA BAHOLASH MEKANIZMLARI. *Recent scientific discoveries and methodological research*, 2(2), 104-110.

11. Tursunovna, B. G. (2024). UPDATING AND CONDUCTING THE QUALITY OF PRIMARY EDUCATION ON THE BASIS OF MODERN METHODS. In Forum for Linguistic Studies (Vol. 6, No. 1, pp. 242-248).

12. Baxronova, G. T. (2024). EGRA AND EGMA INTERNATIONAL ASSESSMENT PROGRAMS AND TEACHING PRIMARY CLASS STUDENTS TO THINK INDEPENDENTLY THROUGH THEM. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 12(2), 152-154.

13. Tursunovna, B. G. (2024). EGMA TADQIQOTI O 'QITISH VA TA'LIM OLIISH SHAROITLARINI O 'RGANISH XALQARO TADQIQOTI. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 12(2), 146-148.

14. Камилова, Н. Г. (2008). Совершенствование процесса ресоциализации как важное условие эффективной социальной адаптации и интеграции в социум воспитанников пенитенциарных заведений. *Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития*, 6, 285-288.

15. Камилова, Н. Г. (2009). Психологические особенности ресоциализации подростков-воспитанников специализированных учебных заведений для трудновоспитуемых. *Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития*, 7, 404-407.

16. Toyirova, D. S. (2024). KICHIK MAKTAB YOSHDAGI O 'QUVCHILARDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH KO 'NIKMALARINI TARBIYALASHNING MAZMUNI. *SCHOLAR*, 2(5), 106-114.

17. Sattorovna, T. D. (2025). KICHIK YOSHDAGI O 'QUVCHILARDA RAQAMLI SAVODXONLIK KO 'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHNING USULLARI. *IMRAS*, 8(2), 101-104.

18. Sobirovna, S. Y. (2022). PEDAGOGNING KREATIVLIGI BOLALAR IJODIY RIVOJLANISHINING ZARUR SHARTI. *PEDAGOGS jurnali*, 1(1), 219-220.

19. Сайфуллаева, Н. Б. (2023). РОЛЬ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ КОМПЬЮТЕРНЫМ НАУКАМ. *Universum: технические науки*, (4-1 (109)), 41-43.

20. Абдуллаева, Д. У. (2018). ДЕТСКО-РОДИТЕЛЬСКИЕ ОТНОШЕНИЯ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ КРЕАТИВНОСТИ ДЕТЕЙ. In Развитие интеллектуально-творческого потенциала молодежи: из прошлого в современность (pp. 335-336).

21. Абдуллаева, Д. У. (2016). СУЩНОСТИ И ЗАКОНОМЕРНОСТИ ПРОЦЕССА СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПЕДАГОГА. *Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук*, (5-6), 64-66.

22. Абдуллаева, Д. У., & Маткаримова, Н. Б. (2017). ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПСИХОЛОГА-ПЕДАГОГА В ИНФОРМАЦИОННОЙ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ

Date: 21st June-2025

СИТУАЦИИ XXI ВЕКА. Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук, (6-2), 127-130.

23. Абдуллаева, Д. У. (2016). Взаимодействие психолог-педагог: от парадигмы исследования к парадигме обеспечения. Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук, (5-4), 11-13.

24. Ubaydullayevna, D. A. (2023). Establishing a relationship between a mother and a teenage child. *Frontline social sciences and history journal*, 3(02), 18-26.

25. Абдуллаева, Д. (2023). Оилавий тарбия бола шахси ривожланишини белгиловчи омил сифатида. Педагогика и психологии в современном образовании. <https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/8963>.

26. Абдуллаева, Д. (2021). Оилада ота-она ва фарзанд муносабатларининг ўзига хослиги. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 1(Special issue), 226-232.

27. Abdullaeva, D., Yorqulov, R., & Atabaeva, N. (2015). *Family psychology*. T.: Tafakkur Bostoni.

28. Абдуллаева, Д. (2021). Оилада ота-она ва фарзанд муносабатларининг ўзига хослиги. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 1(Special issue), 226-232.

29. Ubaydullaevna, A. D. (2024, February). THE RELATIONSHIP OF SOCIAL PERCEPTIONS WITH PERCEPTIONS ABOUT FAMILY LIFE. In *International Scientific and Current Research Conferences* (pp. 120-123).

30. Avezov, O., & Xoliqov, S. (2024, February). TALABALAR ORASIDA YOLG'IZLIK IJTIMOY-PSIXOLOGIK MUAMMO SIFATIDA. In *Международная конференция академических наук (Vol. 3, No. 2, pp. 34-41)*.

31. Elov, Z. (2023). СОЦИАЛЬНАЯ ПРОБЛЕМА САМОУБИЙСТВА У ПОДРОСТКОВ С ДЕВИАНТНЫМ ПОВЕДЕНИЕМ. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz)*, 40(40).

32. Elov, Z. (2023). О 'SMIRLIK DAVRI INQOROZLARINING IJTIMOY-PSIXOLOGIK SABABLARI. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz)*, 35(35).

33. Sobirovna, S. Y. (2024). МАКТАВГАЧА ТА'LIMDA NUTQ, MULOQOT OQISH VA YOZISH MALAKALARINING SOHALARI. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 2(1), 52-62.

34. Sobirovna, S. Y. (2023). Creativity in the work of an educator. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1(10), 361-367.

35. Toymurodov, A. (2023, December). MODERN INTERPRETATION OF PSYCHODIAGNOSTICS AND PSYCHOCORRECTION OF EXTREME SITUATIONS. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE" SCIENTIFIC ADVANCES AND INNOVATIVE APPROACHES"* (Vol. 1, No. 5, pp. 71-79).

36. Toymurodov, A. (2023). BASICS OF PROVIDING PSYCHOLOGICAL SERVICES TO MILITARY PERSONNEL. *Академические исследования в современной науке*, 2(24), 148-152.

Date: 21st June-2025

37. Shuhratovich, T. A. (2025). PSIXOLOGIK TESTLAR TURLARI VA ULARNI QANDAY QO'LLASH. *Modern digital technologies in education: problems and prospects*, 2(1), 8-15.
38. Abdurahmon, T. (2025). BOLALAR PSIXOLOGIYASINI O 'RGANISH ULARNING RIVOJLANISH JARAYONLARI. *Modern digital technologies in education: problems and prospects*, 2(1), 16-21.
39. Abdurahmon, T. (2025). STRESSNI EKSPERIMENTAL TAHLIL QILISH. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 51-56.
40. Abdurahmon, T. (2025). XOTIRA VA ESLAB QOLISH JARAYONLARINI. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 57-62.
41. Abdurahmon, T. (2025). PSIXOLOGIYADA QAROR QABUL QILISH JARAYONLARINI EKSPERIMENTAL TADQIQ QILISH. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 1-7.
42. Abdurahmon, T. (2025). PSIXOLOGIYADA NEYROEKSPERIMENTLARNING AHAMIYATI. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 14-20.
43. Abdurahmon, T. (2025). KOGNITIV PSIXOLOGIYA INSONNING ONG JARAYONLARI. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 8-13.
44. Toymurodov, A. S. (2025). BOSHQARUV VA IJTIMOY PSIXOLOGIYA O 'ZARO ALOQASI. *Modern digital technologies in education: problems and prospects*, 2(2), 7-12.
45. Toymurodov, A. S. (2025). LIDERLIK VA RAHBARLIK PSIXOLOGIYASI. *Modern digital technologies in education: problems and prospects*, 2(2), 19-24.
46. Toymurodov, A. S. (2025). QAROR QABUL QILISH VA PSIXOLOGIK OMILLAR. *Modern digital technologies in education: problems and prospects*, 2(2), 13-18.
47. Ikromova, S. A. (2024). PSIXOLOGIYADA ETIKA VA QONUNLAR: PSIXOLOGNING JAVOBGARLIGI. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 1(2), 265-270.
48. Akbarovna, I. S. (2024). PEDAGOGIK MAHORAT ASOSLARINI O'ZLASHTIRISH. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 888-893.
49. Akbarovna, I. S. (2024). THE IMPORTANCE OF FORMING MATHEMATICAL CONCEPTS. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 912-917.
50. Akbarovna, I. S. (2024). EMOTSIYALARNI TANISH, IFODALASH VA BOSHQARISH USULLARI. *Science, education, innovation: modern tasks and prospects*, 1(3), 20-25.
51. Ikromova, S. A. (2024). YOSHLAR VA PSIXOLOGIK KRIZISLAR. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 1(2), 283-288.
52. Ikromova, S. A. (2024). JINSIY PSIXOLOGIYA: ERKAK VA AYOL PSIXOLOGIYASI FARQLARI. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 1(2), 277-282.

Date: 21st June-2025

53. Ikromova, S. A. (2024). FREUD VA UNING PSIXOLOGIYA ILMIGA QO ‘SHGAN HISSASI. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 1(2), 319-322.

54. Ikromova, S. A. (2024). IJTIMOIIY PSIXOLOGIYA: GURUHLAR VA IJTIMOIIY TA’SIRLAR. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 1(2), 271-276.

55. Akbarovna, I. S. (2024). BOSHLANG ‘ICH TA’LIMDA INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUVNING AHAMIYATI. *Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology*, 1(3), 114-119.

56. Xaqqulova, D. (2024). ABDURAHMON GO ‘ZAL-YASSAVIYSHUNOS. *PEDAGOG*, 7(6), 8-15.

57. Xaqqulova, D. (2024). ADABIYOTSHUNOS OLIM ABDURAHMON GO ‘ZALNING TADQIQOTLARI XUSUSIDA. *PEDAGOG*, 7(5), 548-555.

58. XAQQULOVA, D. (2023). BADIYLIK MASALALARI TADQIQIDA OLIM MAHORATI. *Наука и технология в современном мире*, 2(5), 5-11.

59. Abduvasiyevna, X. D. (2024). SO ‘Z TUZILISHI VA SO ‘Z YASASH. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 261-266.

60. Abduvasiyevna, X. D. (2024). NUTQ MADANIYATI VA OG ‘ZAKI MULOQOT. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 255-260.

61. Abduvasiyevna, X. D. (2024). MATN TAHLILI VA MAZMUNNI TUSHUNISH. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 279-284.

62. Abduvasiyevna, X. D. (2024). GAP TUZILISHI VA UNING TURLARI. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 267-272.

63. Abduvasiyevna, X. D. (2024). ONA TILIDA IMLO QOIDALARI. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 273-278.

